

Polja

3

BELEŠKE

EDIT TOMA

O JUGOSLAVIJI

Zagreb: Pravoliniski drvoredi novoga grada seku se pod pravim uglom, a gore stari grad sa svojim lipama i katedralama, mali grad austrijske provincije, tako miran, tako spokojan. Seljanka, seljak dolaze da se mole bogorodici koja neprekidno, vekovima sedi pred vratima bedema. Niko se ne zaustavlja, niti se čudi ovim znacima javne pobožnosti koji se mogu naći još samo na ulicama Italije i Španije.

Pogledajmo „Crvenu kontesu“. Ona je ostala čuvar zbirki skupljanih u njenoj porodici i tesno saradjuje sa Gradskim muzejom. Živi usred kineskog dragog kamenja, preistorijskih statua i porcelana iz XVIII veka. Čuva svoje uspomene sa uživanjem, ali ne više ljubomorno. U novoj Jugoslaviji njena misija je da preda te starine drugima, do god je živa. „Crvena kontesa“ je pokazala svoju vrednost za vreme rata i prišla je novom sistemu. Govori francuski kao ličnost iz „Rata i mira“ sa nemilosrdnom ispravkom guvernante koja ju je učila nekad za vreme Franje Josifa. Puši svoju lulu i potpuno se prilagodila novim vremenima koja je ne priznaju kao klasu, ali je čuvaju kao jedinku. Samim svojim postojanjem „Crvena kontesa“ svakako čini mnogo za današnjicu. Ona će odigrati svoju ulogu, pored novih fabrika koje iskravaju u kukuruznim poljima u njenoj okolini.

Zagreb — Beograd: Novi auto-put vodi između močvarnih livada i kukuruznih polja. Kao i svi auto-putevi sveta i on ostavlja sa strane sela. Jata gusaka, čopori crnih svinja za koje biste pomislili da su vodeni konji kada se, dopola u vodi, valjaju u barama. Tu i tamo seljaci i seljanke seku srpom kukuruz. Smešni mali planinski konji, mršavi, a jaki, upregnuti u starinska kola dižu oblake prašine po izrovanom putu. Neobičan puf, koji ne ukrasava i ne ruži nikakva rekla ma kao što je to, nažalost, neophodno u Francuskoj ili u Italiji. Sve je ovde čisto: hrastove šume, vrbaci, kukuruz, pa i ovi

ljudi koji, tuđi u početku, interesuju se sada za kola i veselo sa decom čine neko prisno jedinstvo.

Beograd: Svrtačije gnezdo ispleteno granjem: takav je Beograd. Catrlje olepljene blatom pored nadmenih kuća koje je podigla srpska buržoazija između dva rata i modernih zgrada čiji se zabati uzdižu prazni i goli čekajući... Sta? Besumnije druge kuće koje će jednog dana biti podignute. Penjanje i spuštanje duž brežuljaka do dve velike i spore reke, Save i Dunava, čije se vode ovde sastaju. Svuda gradilišta. Baš je dovršen veliki most na Savi. Ulice su jame u koje se postavlja kanalizacija. I svuda lupa pijuka i čekića na nepokretnoj imovini koja izlazi iz zemlje i diže se uvis. Kakav je to moćan grad sa svojim brežuljcima i rekama? Kakav će grad od njega postati? Zamišljam da arhitekte često dolaze da sa visine Kalemegdanskih vrtova sanjare o budućnosti.

Sarajevo: Odvojene ogradom od aerodroma, ključaju kokoši i ne znate da li za trenutak čujete udaljeno zujanje aviona ili blejanje ovaca u blizini. Muslimanke, koje više ne nose ferredžu (jedan zakon je to nedavno zabranio posle duge prethodne propagande), ali su sačuvali šaljvare i ukus za žive boje, čine živopisnu i drečeću grupu. Na avijatičarskom terenu devojke u kratkom kaputu i pantalonama spremaju se da skaču padobranom. Kontrast.

Prolazimo pored stanice, najmodernije na Balkanu, a besumnije modernije i od stanica mnogih drugih zemalja. Sve je tu čisto i gostoljubivo. Još jedna suprotnost: Begova džamija gde jedan stari musliman sa crveno-belim turbanom, čučeci pored česme, još uvek igra ulogu Starih muslimana. Sitne zanatlije, obučari, kazandžije, kujundžije otvorili su dućančice. Lupa čekića po bakru pravi veselu buku. Na pijaci starice prodaju osušene trave, lipu, mirišljavku i druge koje ja ne poznajem i koje besumnije leče sve pa čak su i

životvorne. Ko zna, možda one spravljaju i napitke za mlade devojke koje uveče idu „na korzo“. Smešan je ili tačnije, preterano ozbiljan korzo u Sarajevu. To nije, kao u Beogradu, vesela šetnja puna maštanja, nego jedna vrsta ozbiljnog prvomajskog defile-a: muškarci pored muškaraca, devojke pored devojaka, u jednom pravcu, a zatim u drugom, polako, ozbiljno, marljivo i savesno kao po dužnosti koju svakodnevno ispunjavaju prema samom sebi. I rekoše mi da se to ipak završi susretima, idilama, svadbama, ali kad se dvoje sretnu više ne idu „na korzo“.

U donjem gradu pravilne ulice uređene u austrijskom duhu, gore zbrka muslimanskih kuća čije prozore sa ulice štite rešetke. Seljak u nošnji sa šubarom i kratkim jelekem tera pred sobom prasad u planinu.

Ovde je most na kome je Gavrilo Princip ubio nadvojvodu: početak rata 1914, ali i početak jugoslovenskog ujedinjenja. Muzej nas na to potseća.

Muzej Republike Bosne i Hercegovine sa ličnostima odevenim u lepo nekadašnje odelo, u sobama kojih nema više. Gradski muzej evocira uspomenu na godinu rata i oslobodjenja, ovde još tako bliske, nemačka objava na kojoj je Titova glava učenjena sa sto hiljada dinara, lica komunističara koja je nekad proganjala kraljevska policija, a koja su bili vodje i heroji Narodnog rata i Revolucije.

Dubrovnik: Preleteli smo planine. Evo Jadranskog Mora bledog kao biser ili kao sedef i njegove izrečkane obale. Dubrovnik je uvek ista divna varoš, ali okupirana sezonskom najezdom stranih turista: Francuza, Engleza, a naročito Nemaca. Pomislio bi čovek da je na obalama Rajne. I ne znam baš da li ti susreti čine zadovoljstvo očima koje su toliko svojih izgubili u Oslobođilačkom ratu. Neko mi reče: „Vidite one mladiće što pevaju: sad su položili maturu. Nemci su u jednoj gimnaziji pobili ceo razred djaka nji-

[NASTAVAK NA II. STR.]

In memoriam

Ugasto se samo život. Tragovi života nastavice svoje smerove na još neispunjeno. Neprekidna aktivnost islesala je kamen postojanja. Umetnost nije mogla da ostane jedini oblik izražavanja sveta Moše Pijade. Svoje vizuelne doživljaje utopio je u platna robijaškog sivila. Otpor prema zatočnom životu. Odložio je u sebi slikara, ne umetnika. Zapitajmo se šta je umetnost ako ne humanizacija života, otkrivanje čovečnog u ljudima i ras-krijavanje horizonata? Moša Pijade svoj ulog životu nije izražavao samo bojenom simbolikom, ritmovi njegovog traženja i nalaženja bili su razudjeniji. Projekcije zanosa usmerene ka realnijim plodovima. Optimizmom je Moša Pijade sagradio nove spletovne napretka.

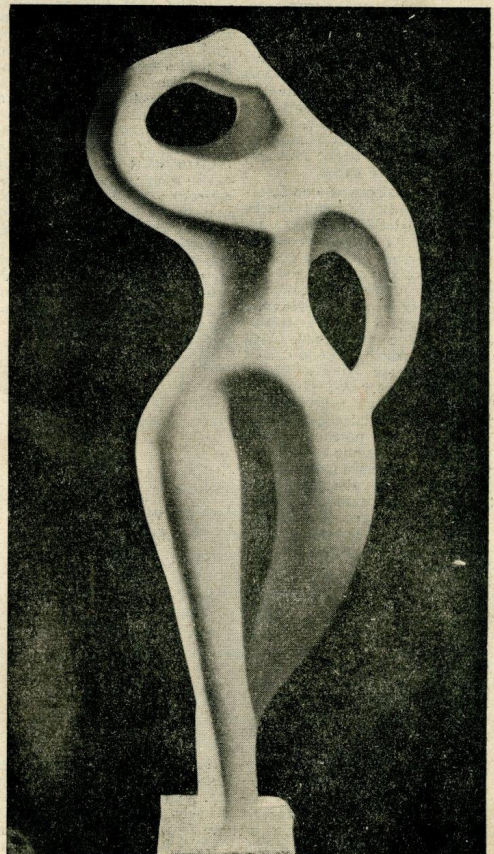
Neumorno. Utoliko njegovom delu prilazimo sa dubljim poštovanjem.

Svojom paletom nije stigao da rasvetli neobojne površine platna — i oblikuje likovne senzacije sveta, ali njegov kolorit osvetljava sadašnjicu i ostaje boja budućnosti koju nije samo nagovestio. Mladost će uvek biti zahvalna za primer i žrtvovnu: Moše Pijade.

Bogdanka POZNAKOVIC

M. RIBNIKAR

AMFORA

M. RIBNIKAR

AKT, 1953

DOBRE SENKE

Poverujem da postoje Dobre Senke. I tražim ih. Tražim u preplitanju koraka ljudskih. Tražim u smeću pijanih trotoara. Tražim u sitnom lepetu ptičjih krila. Tražim.

Slučajno promakne leptirast osmeh žene. Pomislim: to je! Ali, osmeh za tuđe oči leprša. I ja govorim: „Ne, moja Dobra Senka nema krive noge, ni veštačke trepavice.“

Slučajno, sasvim slučajno, okrzne me pseći umiljat pogled dečaka. Pomislim: možda se u dečje oči moja Dobra senka skrila. Ali, dečak protrlja nosić uz izlizani rukav neke žene. I ja kažem: „Moja Dobra Senka živi samo za mene i nema šapice izmazane mastilom.“

I opet dalje tražim.

Tražim u bolesnoslomljenom glasu kolportera. Tražim u zatvorenim licima ljudi pod ukrštanjima neonskih očiju Grada. Tražim u čekakljivom gibanju devojačkih bedara. Tražim u izlomljenoj geometriji gradskih uglova. Tražim u parkovima plavim od benzinskih isparenja. Tražim u dirljivo-natvnoj zanesenosti devojčica pri skakanju iz jedne kocke „školice“ u drugu, i razmišljam kako ponekad u životu te kocke mogu da budu užasno ispreturane. Tražim u naježenoj koži teke s mirisom šlepova i riba. Tražim u svilenošamponskim kosama šparica. Tražim u karminalnom osmehu filmske dive. Tražim u tiho pripijenim dlanovima ljubavnika. Tražim.

I ne nalazim.

Onda ubedjujem sebe. Nema Dobrih Senki.

Ali, onaj drugi u meni kaže: „Ima. Samo ih treba naći.“

Ja se lutim. Zašto je on dosadan. Dobre Senke su živele nekad u rđim drhtajima sunčevih prstiju, u rumenim očima golubova, u mojoj aprilskoj kosi, u zanjihanim krcšnjama vrbača, u mom uverenju da se sa čvornovate dvorišne kruške može odletiti na Ostrva Južnoga Mora, u žutoj žalfiji kraj zida razorene kuće detinjstva. Tu su živele Dobre Senke. Više ih nema.

— Lažeš! Opet lažeš. — dosadno je uporan onaj drugi.

Ali, ja neću do ga slušam. On ima telo načinjeno od mesečine i oči okrenute brojanju bivših minuta. Zato je on uvek spreman da veruje svakoj besmislici.

— Lažeš. Znam da lažeš. — kaže on mirno. — I ti si zajedno samnom sretao Dobre Senke na izrovanim livadama detinjstva. Zašto govoriš da ih nema? Ja, pobedjen, sležem ramenima.

Našto mu pričati o dečjim očima koje znaju da je drvo drvo, nebo-nebo i da nikakav deda mraz ne postoji. Našto mu govoriti o starici kojoj je rat opljačkao čak i fotografije pobijenih sinova. Našto ga potsećali na umitanja u sebi samom. Našto na strepnju da može svanuti atomsko jutro. Našto na zenice potamnele. Našto na izgubljeni smeh.

On ne bi verovao. Jer, on neće da veruje.

On je uporan. Toliko uporan da ja popuštam. Koračam ulicama. Pratim zalutale glasove. Grlim uplašene poglede. Potstičem umorne korake. I tražim. Tražim Dobre Senke.

Grozdana OLUJIĆ

Park

U sunčana jutra odjekuje od dečje graje. U dremljiva popodnevna tone u uspomena penzionera. Večerom šumi od šapata zaljubljenih.

Samo je uvek isti za starca koji skuplja opatke za svima.

Žedj krvi

Svakog proleća se slučajno nalaze.

Svake jeseni se čutke razilaze.

U medjuvremenu, oboje žive od tuđe ljubavi.

Snovi

Dok je volela njega — on je sanjao o drugoj. Kad je zavolela drugog — sanjao je o njoj.

Crna kafa

Dva prijatelja su uz crnu kafu maštali o slavi.

Kad su je postigli, od njihovog prijateljstva ostala je samo crna kafa.

Jelica LAZAREVIĆ

(NASTAVAK SA 1. STRANE)

hovich godina. Moj sin je bio među njima.“

Hteli bi možda da zaborave. Ali ne zaboravljaju se lako tolike spaljene kuće, toliki srušeni mostovi, tolike posećene šume da se partizani ne bi mogli u njima skloniti, ne zaboravljaju se lako tolike borbe i toliki mrtvi.

Iz tih ruševina, iz tih bitaka, iz tih mrtvih nikla je danas nova Jugoslavija, stvarnost nove Jugoslavije. Sve što sam maločas rekla, to je stvarnost jednog turista, Francuza, Engleza ili Nemca koji se šeta sa fotoografskim aparatom o ramenu hvatajuću samo živopisni dekor ili ništa. Za mene je važna druga stvarnost. To je izgradnja socijalizma. Radnički saveti, koji stvarno osiguravaju rukovodjenje ekonomskim životom zemlje, svakako su jedan od najvažnijih činilaca u izgradnji socijalizma ovih poslednjih godina. Jugoslovensko iskustvo stavlja se u istorijski rad sa udruživanjem radnika 1848 i sa Komunom 1871. Ona nosi u sebi onu ogromnu nadu koju užurbani turisti, zaustavljajući se samo na lepim pejzažima, ne otkrivaju uvek.

Za mene, to je baš ono šta nalazim na svakom putu po Jugoslaviji i što uvek ponese sa sobom.

Prevela sa francuskog

Mirjana TRAILOVIĆ